

Kulturhistorisk Rapport

VMÅ 2704 Vesterkærsvej 2011,3, Næsborg sogn, Slet herred, tidl. Ålborg amt.

Sted nr. 12.07.08. Sb. Nr. 44.

KS journalnr. 2011-7.24.02/VMÅ-0015.

Indhold

Abstract	3
Undersøgelsens forhistorie	3
Administrative data	3
Topografi, terræn og undergrund	3
Målesystem	3
Øvrige data	4
Udgravningsmetode	4
Undersøgelsens resultater	5
Stendyngegrave 1-3.....	6
Stendyngegrave 4-6.....	6
Kogegruberække, Tostolpeanlæg og brolægning	7
Brandgrave	8
Grøft A145	8
Naturvidenskabelige undersøgelser	8
Makrofossilt materiale	8
Fedtsyreprøve.....	9
Termisk stenanalyse	9
Fosfat	9
C14.....	9
Røntgendiffraction	9

Abstract

I forbindelse med udgravningerne på Skagerrak IV-tracéet blev på denne lokalitet fundet en begravelsesplads fra sen tragtægertid og yngre bronzealder. De vigtigste anlæg på lokaliteten udgøres af stendyngegrave, en kogegruberække, et tostolpeanlæg, en brolægning, tre brandgrave og et (udateret) grøftanlæg. Fra stendyngegravene blev hjemtaget en tosidet hulslebet spidsnakket økse og ravperler, mens der i en af brandgravene blev fundet et fragment af en ragekniv af bronze. Fra lokaliteten blev desuden hjemtaget et stort materiale til naturvidenskabelige analyser.

Undersøgelsens forhistorie

I forbindelse med Vesthimmerlands Museums arkæologiske forundersøgelser på Skagerrak 4 Hotspot 1 stødte arkæologerne på stendyngegrave og en kogegruberække. Museet vurderede, at området skulle undersøges ved en egentlig udgravning.

På den måde er udgravningen en selvstændig del af Skagerrak 4's Hotspot 1. For yderligere information om undersøgelsens forhistorie henvises til VMÅ 2663, hvor en mere udførlig historik omfattende hele Hotspot 1 forefindes.

Administrative data

Udgravningen blev iværksat i henhold til Museumslovens kap. 8§ 23 – 27, der omhandler samarbejde i planlægningsfasen mellem museet, planmyndighederne og bygherren, samt bevaring eller undersøgelse af den arkæologiske kulturarv.

Vesthimmerlands Museum var ansvarlig for udgravningen på stedet og er ansvarlig for opbevaring af fund. Vesthimmerlands Museum opbevarer alle administrative sagsakter og korrespondance under journalnummer VMÅ 2704. Digitale tekstdokumenter, Fotos og Mainfo filer ligger i det digitale arkiv på museets server under journalnummer VMÅ 2704. Desuden uploades beretningen til KS digitale arkiv.

Topografi, terræn og undergrund

Udgravningsfeltet var placeret på en mindre højning/plateau i et forholdsvist kuperet morænelandskab, der var beliggende omkring 16,5 meter over DNN. Få hundrede meter mod nord falder terrænet skarpt ned mod Vesterkær, som nu er marint forland til Limfjorden og som var overskyttet af stenalderhavet. Undergrunden bestod af let gruset sand med sporadiske plamager af indlejret kridt.

Målesystem

Landmålerfirmaet Geopoint afsatte tracéet på samtlige hotspots. Ved undersøgelsen blev anvendt fotogrammetri/GPS til at stedfæste anlæg, sten og fund.

Lokalt fixpunkt: 18,11 meter over DNN. (herfra trækkes de angivne niv., som de er gengivet i anlægsbeskrivelserne.

Øvrige data

Bygherre:

ENERGINET.DK
Tonne Kjærsvvej 65
7000 Fredericia

Udgravningsansvarlig:

Museumsinspektør Mag. art. Bjarne Henning Nielsen

Daglig udgravningsleder:

Cand. mag. Simon Kjær Nielsen

Skurvogn:

Dennis Madsen
Sjøstrupvej 44, Gislum
9600 Aars

Maskinindlejning:

Dennis Madsen (gravemaskine og rendegraver)
Sjøstrupvej 44, Gislum
9600 Aars

Lift:

Houmann Materieludlejning
Industrivej 5
9600 Aars

Arkæologerne Sine Toft Jensen (cand. mag.), Morten Lyngkjær Jensen (cand. mag.), Martin Sejr Nielsen (cand. mag.), Ann Gad (cand. mag.), Louise Viladsen (stud. mag.), Marie Vang Posselt (cand. mag.), Line Witt (stud. mag.) og Simon Kjær Nielsen (cand. mag.) forestod undersøgelsen med hjælp fra gravemaskine/rendegraver fra ovenstående entreprenør. Undersøgelsen i feltet fandt sted mellem 7/8 2012 til 24/10 2012.

Udgravningsmetode

En gravemaskine på bånd foretog muldafrømningen, der indbefattede en afgravning af det nuværende pløjelag samt en fjernelse af fyldlagene i diget mod vest. Kun i de tilfælde, hvor der blev påtruffet kulturlag og/eller sten blev ikke gravet til undergrund. Efter muldafrømningen blev de fremkomne anlæg indmålt med GPS, og ud fra grundplanen blev lagt en strategi for udgravningen. Her blev valgt at rette fokus mod stendyngegravene, kogegruberne samt brandgravene. I den forbindelse blev besluttet at benytte fotogrammetri i forbindelse med fladerne i de forskellige niveauer. For omtaler af udgravningsmetoden i forbindelse med de enkelte anlæg henvises til anlægsbeskrivelserne.

Undersøgelsens resultater

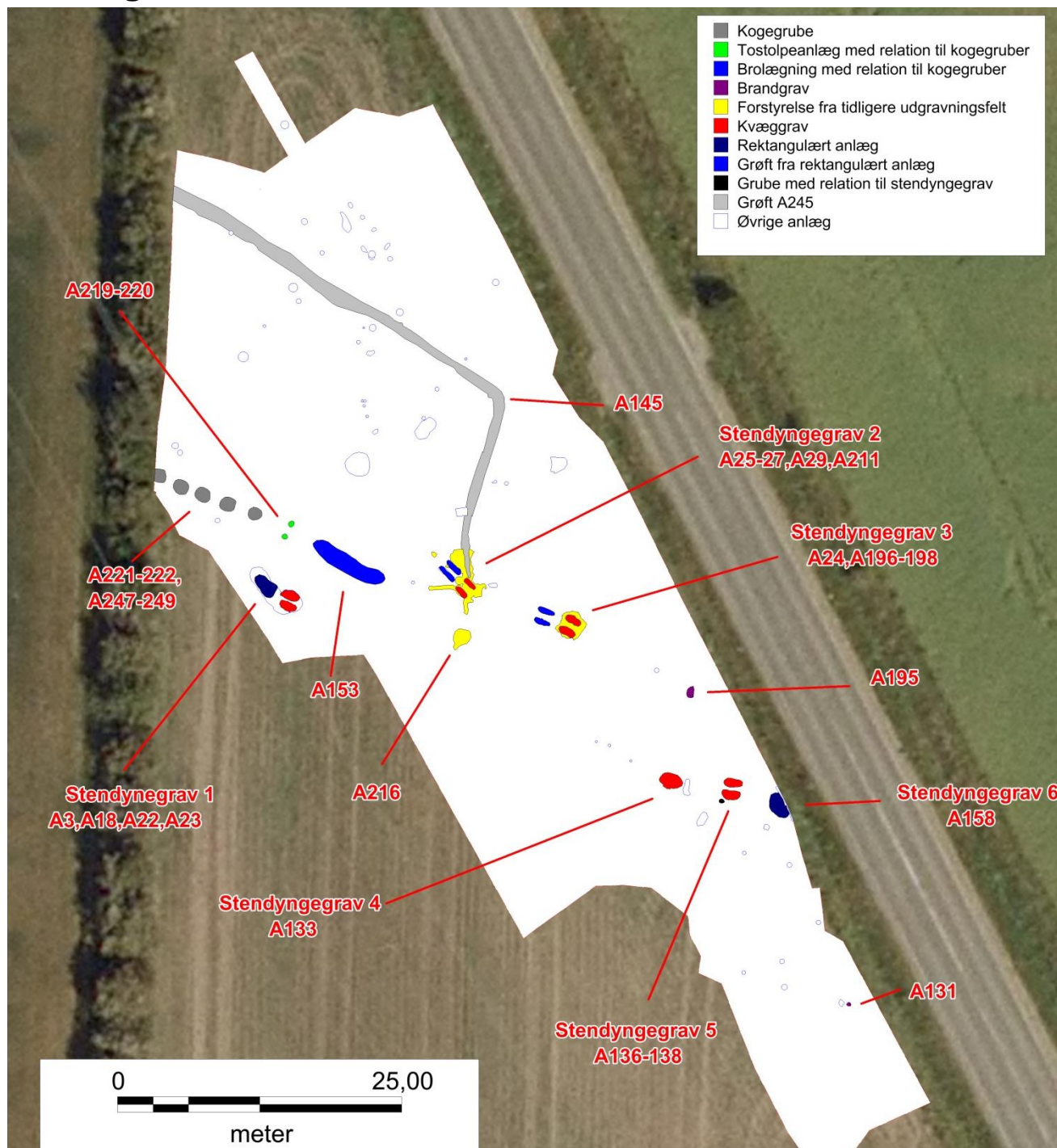

Fig. 1: Grundplan over udgravningsfeltet med de vigtigste anlæg fremhævet. Bemærk at anlæg fundet under "Forstyrrelser fra tidligere udgravningsfelter" på figuren er fremhævet som var de beliggende oven på de tidligere udgravningsfelter.

Stendyngegrave 1-3

Stendyngegravene 1-3 kan betegnes som typiske stendyngegrave. Hvert af de tre gravanlæg bestod således af de to parallelle aflange gruber, der i dag tolkes som nedgravninger til et okseforspand samt den/de bagvedliggende strukturer, som i velbevarede anlæg betegnes som rektangulære anlæg (stendyngegrav 1), og som to parallelle grøfter når bevaringsgraden er mindre fordelagtig (stendyngegravene 2 og 3). Alle tre stendyngegrave var orienteret NV-SØ med "kørselsretning" mod SØ. Af gravgaver blev kun gjort fund i det rektangulære anlæg i stendyngegrav 1 (A3), hvor der blev fundet tre ravperler (X60, X165 og X166). I flere af anlæggene/strukturene blev fundet rødlige plamager/striber, der tolkes som rester efter opløste knogler. Den omtalte fyld er især fundet i kvæggravene, men er også registreret i de bagvedliggende strukturer. I forbindelse med "den røde jord" er fundet forhøjede fosfatværdier.

Stendyngegrave 4-6

Stendyngegravene 4-5 tolkes som kvæggrave uden bagvedliggende strukturer. Kendetegnende for disse grave er de mange indslag af de røde partier (opløste knogler), som især i den enkeltliggende stendyngegrav 4 (A133) syntes at afridse konturerne af et skelet fra et stort dyr (sandsynligvis ko/okse). Stendyngegrav 6 (A158), tolkes derimod som resterne af det bagvedliggende rektangulære anlæg i en stendyngegrav, hvor det formodes at de tilhørende kvæggrave var placeret ude i vejtracéet mod SØ. I den del af A158, som ikke var skåret af grøften til vejen blev fundet en tosidet spidsnakket hulslebet økse (X10).

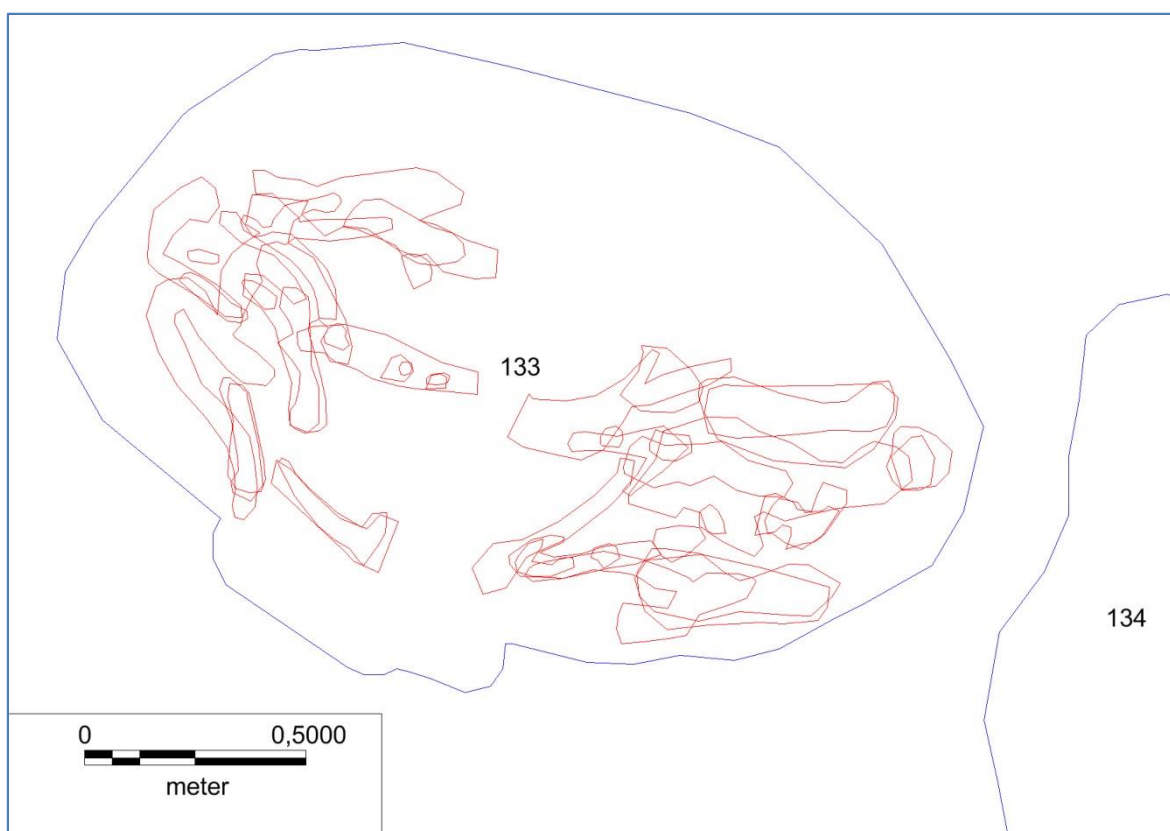

Fig 2. Sammentegning af de formodede knoglestriber i A133 i niv. I-VI.

Fig. 3. A158 I niv. I med økse X10 in situ

Kogegruberække, Tostolpeanlæg og brolægning

Mod vest blev fundet fem kogegruber på en række, som fortsatte ud under udgravningsgrænsen mod vest. Hver af de fem gruber havde en diameter på godt en meter, en dybde på mellem 45-70 cm og indbyrdes afstande på 65-129 cm. I alle kogegruberne sås overordnet tre lag som bestod af et kullag i bunden, et sterilt lyst lag i midten og et fyldlag/sætningslag i toppen. Der var en del sten i det øverste og nederste lag, og i felten var vurderingen af de nederste sten var ildskørnede mens de øverste sten ikke var ildskørnede. Analyser af stenene (foretaget af Torbjörn Brorsson, Lunds Universitet) viste at det forholdt sig som beskrevet ovenfor, hvorfor stenene i det øverste lag tolkes som rester af røser – anlagt over kogegruberne. Mod SØ, for enden af kogegruberækken, blev fundet et tostolpeanlæg i form af stolpehullerne A219 og A220, og SØ herfor sås brolægningen A153. Tilsammen vurderes kogegruberne, tostolpeanlægget og brolægningen at udgøre en større konstruktion, som formentlig skal dateres til yngre bronzealder. Såvel brandgravene som kogegruberækken, tostolpeanlægget og brolægningen syntes således anlagt med afsæt i de linier, som allerede var udstukket af stendyngegravene.

Fig. 4. Koge-grube A222 i profil. I profilet ses de tre lag samt stenene i henholdsvis top og bund.

Brandgrave

I alt blev udgravet to brandgrave, i form af en benhobgrav (A195) og en brandplet (A131). Dertil kommer at der tidligere er udgravet endnu en benhobgrav på lokaliteten (A216). I bunden af de to benhobgrave, som var indesluttet i små stenkister, fandtes de brændte knogler på et leje af små sten, og i begge grave blev fundet genstande af bronze i form af et fragment fra en ragekniv (A195) og en bronzenål (A216). De tre brandgrave er antageligt fra yngre bronzealder.

Grøft A145

Oprindeligt blev grøft A145 opfattet som en recent grøft, og som anlæg blev den derfor nedprioriteret i felten. Efterfølgende er dog opstået tvivl om, hvorledes anlægget skal tolkes. Der blev således ikke gjort i fund i anlægget, som kan være med til at tidsfæste den, men lagfølgen i hovedprofilet mod vest afslørede, at den stratigrafisk var ældre end lagene i læhegnet/diget, idet nedgravningen til grøften her kun var yngre end et tyndt (fossilt)muldrag i bunden af profilet. Med tanke på lokalitetens beliggenhed i et område med grave og kultnanlæg fra flere forhistoriske perioder bør grøften undersøges igen. I den forbindelse er værd at bemærke, at grøft A145 i forundersøgelsen tillige blev fundet vest for læhegnet, hvorfor dele af den endnu formodes at være intakt.

Naturvidenskabelige undersøgelser

Makrofossilt materiale

I alt blev hjemtaget 31 floteringsprøver, som blev floteret på Skive Museum. Det makrofossile materiale blev efterfølgende gennemset af den Naturvidenskabelige afdeling på Moesgaard, og herfra foreligger kursorisk rapport.

Fedtsyreprøve

Fra kvæggrave med relation til stendyngegravene blev (i reagensglas) udtaget fire jordprøver til fedtsyreanalyse på Nationalmuseet. Der blev ikke fundet spor af fedtsyrer.

Termisk stenganalyse

Fra kogegruberne blev hjemtaget sten fra henholdsvis øverste og nederste lag. Stenene blev udsat for termiske analyser på Kontoret för Keramiska Studier, Vadensjövägen 150, 261 91 Landskrona . Analysen af stenene viste, at sten fra de øverste lag ikke tidligere havde været opvarmet, mens det modsatte var tilfældet med de nederste sten.

Fosfat

I alt blev hjemtaget 71 fosfatprøver fra profil og flade fra både anlæg, undergrund og pløjelag. Prøvernes indhold af fosfat blev bestemt af Jörg Lienemann, Kummerkamp 107, D-26125 Oldenburg. I resultaterne ses at de høje forekomster af fosfat er knyttet til "den røde fyld" i stendyngegravene. I beretningsfasen har ikke været mulighed for at foretage en uddybende udredning af forholdet mellem anlæg/lag og fosfatværdierne.

C14

Med afsæt i floteringsprøvernes makrofossiler er udtaget syv prøver til C14. Det drejer sig om X30 (brandgrav A131), X51 (brandgrav A195), X139 (kogegrube A221), X142 (kogegrube A222), X148 (kogegrube A248), X159 (Stolpehul anlæg A219), X160 (Stolpehul A220).

Røntgendiffraktion

Fra hver af de tre kogegruber blev hjemtaget tre jordprøver fra kogegrubernes mellemste lag, hvilket betyder at der i alt blev hjemtaget femten prøver til røntgendiffraktion. Formålet med prøverne var at undersøge om sandet (lag 2 i kogegruberne) havde været udsat for varme. Der blev kun lavet analyser på tre prøver fra A248, og resultatet blev, at laget formentlig ikke havde været varmet op i gruberne.

Vesthimmerlands Museum 25-03-2015

Museumsinspektør Simon Kjær Nielsen